

El casament reial de Gandesa

ANTON MONNER
Cronista de Gandesa

Crònica

Representació. La capital de la Terra Alta viurà els dies 19 i 20 d'octubre una nova edició de la recreació teatralitzada del casament frustrat entre l'infant Jaume de Catalunya i Aragó i la princesa Elionor de Castella, l'any 1319

Era l'any 1319 quan es va celebrar a Gandesa a l'Església Major, el casament entre el fill del rei d'Aragó i Catalunya, Jaume II, el Just, i Elionor, filla del rei de Castella, Fernando IV, 'el Emplazado'. Aquest matrimoni va ser el fruit d'una aliança pactada a darreries del 1308, per combatre el rei moro de Granada, on els dos reis cristians reunits a la població de Huerta, convingueren el casament dels seus fills. Arribat el 1319 hi hagué grans discòrdies entre el rei Jaume i el seu fill, negant-se a la unió matrimonial pactada. El monarca català, comprenent el descrèdit davant Castella si no es complia el pacte, convocà a Tortosa els principals prelat, nobles, cavallers i síndics per intentar que el fill obeís el pare. Els reunits acordaren que se'l faria reflexionar, es convocaria la cerimònia, rebria la benedicció, oiria la missa nupcial i un cop consumat el matrimoni ja s'hauria complert l'acord.

A mitjan octubre el sobirà ordenà que el Parlament es desplaçés a Gandesa, arribant-hi els

Una anterior representació del casament reial de Gandesa. FOTO: JOAN REVILLAS

La unió prevista era fruit d'una aliança forjada el 1308, per combatre el rei moro de Granada

mandataris dels dos regnes. Hi hagué una animació extraordinària, convocant fires, tornejos i grans festes. Gandesa per aquells dies no arribava als 800 habitants i els convidats s'allotjaren als diferents palaus; els escuders i servents repartits per les cases de la població i la tropa en campaments als ravals.

La jornada de la cerimònia entraren a l'església les diferents comitives de convidats, començant pels reis, seguits per les diferents personalitats, encapçalats per l'arquebisbe de Tarragona, Gimeno de Luna, qui va dirigir la celebració; bisbes, magnats i els nuvis. El prelat, després de les preguntes del ritual, donà la benedicció nupcial als infants Joan i Elionor. En el moment de donar la pau a la núvia, l'infant

s'hi negà, i ho feu el rei. L'infant, davant la sorpresa dels assistents, sortí precipitadament de l'església i amb els cavalls que tenia preparats a la plaça va cavalcar amb un amic a Lledó, on es quedaren uns dies. Davant la profunda decepció dels assistents, el rei va tornar a negociar amb l'infant Joan; però tot va resultar inútil. Davant de l'ofensa, el 23 de desembre, Jaume II emancipà el príncep i li va retirar la pàtria potestat.

L'estada dels reis a Gandesa i dels alts personatges que l'acompanyaven durà tot el mes d'octubre. El dia 22 sortiren d'aquesta població diverses cartes reials; una a la reina Maria de Castella, una altra al gendre del rei, D. Joan Manuel, una altra a la seva muller i filla del rei, Doña Constança, i una darrera a Doña Maria, filla també del rei d'Aragó i vídua de l'infant Pere de Castella. El rei els explicava el disgust de la festa nupcial de Gandesa,

per l'obstinació de l'infant. A Jaume II li preocupava que a Castella prenguessin el fet com un greuge a la infanta Elionor, que va romandre a Gandesa, després de la boda, un parell de mesos. Pels voltants de Nadal fou portada a Tortosa, quan el seu espòs, l'infant Jaume renunciava a la seva mà i a la corona reial entrant com a religiós a l'orde de Sant Joan. L'historiador aragonès Jerónimo de Zurita, explica que, «... De Gandesa a principios de diciembre fuese el Rey a Tarragona, para donde tenia convocadas Cortes Generales del principado de Cataluña. Y a veinte y tres de diciembre deste año... el Rey emancipó al infante don Jaime su hijo y le sacó de su patria potestad y hecho esto el infante, reconociendo ser mayor de veinte y dos años, renunció al derecho de primogenitura ... las gentes que allí se hallaron y se avian juntado a Cortes, juraron el infante don Alonso que estava presente por primogeni-

to y sucesor en los reynos despues de los dies de su padre...».

Malgrat tot, Elionor va ser reina de Catalunya i Aragó, casant-se amb el seu cunyat, Alfons III el Benigne l'any 1329, i van regnar fins al 1336. En morir el va succeir el seu fill, Pere III el Cerimoniós, fruit del primer matrimoni amb Teresa d'Entença. Del matrimoni amb Elionor de Castella, havien nascut els prínceps Ferran i Joan. Aquesta va pressionar el rei perquè consentís importants donacions territorials als seus fills que minvaven el patrimoni reial i perjudicaven el rei Pere. La noblesa es va dividir entre partidaris d'un i l'altre declarant la guerra. Poc abans de la mort del Benigne, Elionor va fugir a Castella, amb els dos fills per temor a la venjança del seu fillastre, el rei Pere.

Gandesa durant aquest període visqué la seva màxima esplendor, començant l'any 1317, quan en caure en desgràcia l'Orde del

Temple, les seves extenses propietats passaren a l'Orde de l'Hospital. L'única comanda d'aquesta Orde a Catalunya era la d'Ampostà, i, el seu comanador, fra Martí Peris d'Oros, se li traspassà la responsabilitat de Gran Mestre de l'Orde de l'Hospital de Catalunya i part d'Aragó, havent de regir una vuitantena de comandes. El Gran Mestre tingué la seva cambra residencial a Gandesa, que mesos més tard el rei Joan II les dividí en dues, el Gran Priorat i la Castellania d'Ampostà. Vet aquí que fins al segle XVII la nostra comarca va ser coneguda per Castellania d'Ampostà sense que aquesta població de l'Ebre hi tingués res a veure. També el 1319, a Gandesa, es redactaren i s'atorgaren el capítol del codi Els Costums de Miravet, que serien les lleis que regirien fins al 1717, en el moment que s'implantà el Decret de Nova Planta. A l'octubre del 1319 s'hi va celebrar el casament reial esmentat. L'any 1333 s'hi va reunir el Capítol Provinci-

Enguany es compleixen 705 anys d'aquest episodi clau de la història medieval

al de l'Orde de l'Hospital, presidit pel Castellà d'Ampostà, fra Sanç d'Aragó, amb l'assistència dels gairebé vuitanta comanadors catalans i aragonesos, que a més prestaren jurament i homenatge a l'infant Pere, primogènit d'Alfons III. El 1337, Pere III va convocar Corts Generals de la Corona d'Aragó, on els síndics havien de resoldre la reclamació d'Elionor de Castella per la humiliació que havia rebut en veure's abandonada pel seu marit. Durant la seva estada del rei va fer donació a Gandesa del terme i la font de la Fontcalda. També va concedir el dret a celebrar fires el dia per Sant Martí de novembre, durant 15 dies i els va concedir imposar ci-sa sobre els queviures en benefici de la vila per construir les muralles, torres i fossats del castell per la seva defensa.

Els dies 19 i 20 d'octubre es celebrarà les festes del casament reial. Els dos dies estaran plens d'actes i representacions teatrals.